

Henning Mankell

Moordenaar zonder gezicht

Uit het Zweeds vertaald
door Cora Polet

DE GEUS

Negentiende druk

Oorspronkelijke titel *Mördare utan ansikte*, verschenen bij Ordfronts Förlag AB,
Stockholm

Oorspronkelijke tekst © Henning Mankell 1992

Eerste Nederlandstalige uitgave © Cora Polet en De Geus BV, Breda 1997

Deze editie © De Geus BV, Breda 2010

*Published by agreement with Ordfronts Förlag AB, Stockholm,
and Leonhardt & Høier Literary Agency aps, Copenhagen*

Omslagontwerp Mijke Wondergem

Omslagillustratie © Jérôme Eagland-Conquy/NoManzLand/Picturetank

ISBN 978 90 445 1581 7

NUR 332, 305

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151. Internet: www.degeus.nl

Als hij wakker wordt weet hij zeker dat hij alweer iets vergeten is. Iets wat hij gedroomd heeft. Iets wat hij nog zou moeten weten.

Hij probeert zich te herinneren wat. Maar de slaap is als een zwart gat. Een put die niets van zijn inhoud prijsgeeft.

Toch heb ik niet van de stieren gedroomd, denkt hij. Dan zou ik bezweet geweest zijn, als na een koortsaanval. Deze nacht hebben de stieren me met rust gelaten.

Hij ligt stil in het donker te luisteren. De ademhaling van zijn vrouw naast hem is zo zwak dat hij haar nauwelijks hoort.

Op een ochtend zal ze dood naast me liggen zonder dat ik het merk, denkt hij. Of ik. Een van ons zal vóór de ander doodgaan. Er komt een dag dat een van ons beiden alleen achterblijft. Hij kijkt op de wekker die op het nachtkastje staat. De wijzers geven een zwak schijnsel af en staan op kwart voor vijf.

Waarom ben ik wakker geworden? denkt hij. Anders slaap ik altijd door tot halfzes. Dat doe ik al meer dan veertig jaar. Waarom ben ik dan deze keer wakker geworden?

Hij ligt naar het donker te luisteren en opeens is hij klaarwakker.

Er is iets wat anders is dan normaal. Iets wat niet is zoals het anders is.

Voorzichtig tast hij met zijn ene hand tot hij vlak bij het gezicht van zijn vrouw gekomen is. Met zijn vingertoppen voelt hij dat ze warm is. Ze is dus niet gestorven. Nog is geen van tweeën alleen achtergebleven.

Hij luistert naar het donker.

Het paard, denkt hij. Ze schreeuwt niet. Daarom ben ik wakker geworden. De merrie schreeuwt 's nachts altijd hard.

Dat hoor ik zonder dat ik wakker word en in mijn onderbewuste weet ik dat ik door kan slapen.

Voorzichtig stapt hij uit het krakende bed. Dat bed hebben ze al veertig jaar. Het was het enige meubelstuk dat ze kochten toen ze trouwden. En het is ook het enige bed dat ze in hun leven zullen hebben.

Als hij over de houten vloer naar het raam loopt, voelt hij de pijn in zijn linkerknie.

Ik ben oud, denkt hij. Oud en op. Iedere ochtend als ik wakker word, verbaas ik me er opnieuw over dat ik zeventig ben.

Hij staart de winternacht in. Het is 8 januari 1990 en er is deze winter in de zuidelijkste provincie van Zweden nog geen sneeuw gevallen. De lamp boven de keukendeur werpt zijn schijnsel over de tuin, over de kale kastanje en de akkers erachter. Hij kijkt met samengeknepen ogen naar de boerderij van zijn burens, de Lövgrens. Het witte, lage en langgerekte huis is donker. Boven de zwarte deur van de stal – die in een rechte hoek op het woonhuis staat – hangt een lichtgele lamp. De merrie staat daar in haar box, waar ze 's nachts wel eens plotseling onrustig begint te hinniken.

Hij staat te luisteren naar het donker.

Achter hem kraakt het bed.

‘Wat doe je daar?’ mompelt zijn vrouw.

‘Ga maar weer slapen’, zegt hij. ‘Ik strek even mijn benen.’

‘Heb je pijn?’

‘Nee.’

‘Kom nou weer in bed! Zo vat je nog kou.’

Hij hoort hoe ze zich op haar zij draait.

Eens hielden we van elkaar, denkt hij. Maar hij duwt die gedachte weg. Het zijn te grote woorden. ‘Houden van’. Dat is niets voor ons soort mensen. Iemand die meer dan veertig jaar boer geweest is en over de zware Skånse klei gebogen heeft gestaan, neemt de woorden ‘houden van’ niet in de mond als hij het over zijn vrouw heeft. In ons leven is liefde altijd iets heel anders geweest...

Hij kijkt met samengeknepen ogen onderzoekend naar het

huis van zijn burens, probeert door het donker van de winternacht heen te dringen.

Hinnik, denkt hij. Hinnik in je box, dan weet ik dat alles in orde is. Dan kan ik nog even onder de wol kruipen. De dag van een door pijn geplaagde, gepensioneerde boer is toch al lang en troosteloos genoeg.

Opeens dringt het tot hem door dat hij naar het keukenraam van het huis van de burens staat te kijken. Er is iets veranderd. Door al die jaren heen heeft hij zo nu en dan een blik geworpen op het raam van zijn burens. Maar dat ziet er nu anders uit. Of is het alleen maar het donker dat hem parten speelt? Hij doet zijn ogen dicht en telt tot twintig om ze rust te gunnen. Daarna kijkt hij weer naar het raam en nu weet hij zeker dat het openstaat. Een raam dat 's nachts altijd dicht is staat opeens open. En de merrie heeft niet gehinnikt...

De merrie heeft niet gehinnikt omdat de oude Lövgren zijn gebruikelijke wandelingetje 's nachts naar de stal – als zijn opspelende prostaat hem zijn warme bed uitjaagt – niet heeft gemaakt...

Ik verbeeld het me maar, zegt hij tegen zichzelf. Mijn ogen zijn niet zo goed meer. Alles is net als anders. Wat zou er hier ook moeten gebeuren? Hier in Lenarp, in het hart van Skåne, een dorpje ten noorden van het Kademeer, langs de weg naar dat mooie Krageholmsmeer van ons? Er gebeurt hier immers nooit wat. De tijd staat stil in dit kleine dorp, waar het leven als een beek zonder energie en zonder wil voortstroomt. Hier wonen wat oude boeren die hun land aan anderen verkocht of verpacht hebben. Hier wonen wij en wachten op het onvermijdelijke...

Hij kijkt weer naar het keukenraam en bedenkt dat noch Maria noch Johannes Lövgren zou vergeten het dicht te doen. Als je ouder wordt komt de angst sluipend naderbij, je brengt hoe langer hoe meer sloten aan en niemand vergeet om een raam dicht te doen als de nacht valt. Oud worden betekent bang worden. De angst voor onraad die je als kind voelde, komt terug als je ouder wordt...

Ik zou me aan kunnen kleden om een kijkje te gaan nemen,

denkt hij. Ik zou met de winterse wind in mijn gezicht door de tuin naar de afrastering tussen onze beide erven kunnen hobbelen. Om met eigen ogen te zien dat ik me vergis.

Maar hij besluit toch maar te blijven waar hij is. Zo meteen zal Johannes opstaan om koffie te zetten. Eerst zal hij het licht in de wc aandoen, dan dat in de keuken. Net als anders...

Hij staat bij het raam en merkt dat hij het koud heeft. De kou van de ouderdom die sluipend naderbij komt, zelfs in het warmste vertrek. Hij denkt aan Maria en Johannes. Met hen hebben we eigenlijk ook een huwelijk, denkt hij, als burenen en als boeren. We hebben elkaar geholpen, we hebben samen ontberingen en moeilijke tijden gedeeld. Maar we hebben ook het goede in het leven gedeeld. We hebben midzomer met elkaar gevierd en op eerste kerstdag bij elkaar gegeten. Onze kinderen holden tussen de boerderijen heen en weer alsof ze op allebei thuishoorden. En nu delen we onze lang uitgesponnen oude dag...

Zonder dat hij weet waarom doet hij het raam open, voorzichtig, om Hanna niet wakker te maken. Hij houdt de haak van het raam stevig vast zodat de rukwinden het niet uit zijn hand kunnen trekken. Maar het is rustig weer en hij herinnert zich dat het weerbericht op de radio niets gezegd heeft over een eventuele storm over de Skånse laagvlakte. Er staat een heldere sterrenhemel en het is erg koud. Hij staat op het punt het raam weer dicht te doen als hij denkt een geluid te horen. Hij luistert en draait zijn linkeroor de kant van dat geluid op. Zijn goede oor – in tegenstelling tot het rechter, dat beschadigd is door de vele uren die hij opgesloten heeft gezeten in benauwde en dreunende tractoren.

Een vogel, denkt hij. Een nachtvogel die roept.

Dan wordt hij bang. Uit het niets duikt ineens een angst op die bezit van hem neemt.

Het is alsof er iemand roept, vertwijfeld roept om gehoord te worden.

Een stem die weet dat ze door dikke stenen muren moet dringen om de aandacht van de burenen te trekken...

Ik verbeeld het me maar, denkt hij opnieuw. Er is niemand die roept. Wie zou dat moeten zijn?

Hij doet het raam zo hard dicht dat een bloempot opspringt en Hanna wakker wordt.

‘Wat voer je toch uit?’ vraagt ze en hij hoort dat ze geïrriteerd is.

Nu hij antwoord moet geven is hij opeens zeker van zijn zaak.

Hij ziet zijn angst bevestigd.

‘De merrie hinnikt niet’, zegt hij en gaat op de rand van het bed zitten. ‘En het keukenraam bij de Lövgrens staat open. En er roept iemand.’

Ze gaat rechtop in bed zitten.

‘Wat zeg je nou?’

Hij wil geen antwoord geven, maar hij weet nu heel zeker dat het geen vogel was die hij gehoord heeft.

‘Johannes roept, of misschien is het Maria wel’, zegt hij. ‘Een van de twee roept om hulp.’

Ze komt het bed uit en loopt naar het raam. Groot en breed staat ze in haar witte nachtopon het donker in te kijken.

‘Het keukenraam staat niet open’, fluistert ze. ‘Het is ingeslagen.’

Hij gaat naar haar toe en nu heeft hij het zo koud dat hij rilt.

‘Iemand roept om hulp’, zegt ze en haar stem beeft.

‘Wat moeten we doen?’ vraagt hij.

‘Ga kijken’, antwoordt ze. ‘Schiet op!’

‘En als er nou iets ergs gebeurd is?’ zegt hij.

‘Moeten we onze beste vrienden dan soms niet helpen?’

Hij kleedt zich haastig aan en pakt de zaklantaarn die in de keukenkast naast de stoppen en de koffiebus ligt. De klei onder zijn voeten is bevroren. Als hij zich omdraait, vangt hij door het raam een glimp van Hanna op.

Bij de afrastering blijft hij staan. Alles is stil. Nu ziet ook hij dat het keukenraam kapot is. Voorzichtig klimt hij over het lage hek en loopt op het witte huis toe. Maar er klinkt geen stem die hem roept.

Ik verbeeld het me maar, denkt hij weer. Ik ben een oude man, ik ben niet goed meer in staat te oordelen wat er allemaal gebeurt. Misschien heb ik vannacht dan toch van de stieren gedroomd?

De oude droom over die stieren die op me toe stormden toen ik een kind was, waardoor ik begreep dat ik eens dood zal moeten gaan...

Dan hoort hij weer roepen. Het is een zwak roepen, het klinkt als gejammer. Het is Maria.

Hij gaat naar het slaapkamerraam en kijkt voorzichtig door de vensterruit en een kier in de gordijnen naar binnen.

Ineens weet hij dat Johannes dood is. Hij schijnt met zijn zaklantaarn naar binnen en knijpt zijn ogen stijf dicht voordat hij zichzelf dwingt te kijken.

Maria zit onderuitgezakt op de grond, vastgebonden aan een stoel. Er kleeft bloed aan haar gezicht en haar kunstgebit ligt kapotgeslagen op haar besmeurde nachtpon.

Daarna ziet hij een voet van Johannes. Alleen die voet, meer niet. De rest van het lichaam ligt onzichtbaar achter de gordijnen.

Hij hobbelt terug en klimt weer over het lage hek. Zijn knie doet pijn als hij vertwijfeld over de bevroren kleigrond strompelt.

Eerst belt hij de politie.

Dan haalt hij zijn koevoet uit de garderobekast, waar het naar mottenballen ruikt.

‘Blijf hier’, zegt hij tegen Hanna. ‘Dit moet jij niet zien.’

‘Wat is er gebeurd?’ vraagt ze met tranen van angst in haar ogen.

‘Ik weet het niet’, zegt hij. ‘Maar ik werd wakker omdat de merrie vannacht niet geschreeuwd heeft. Dat weet ik heel zeker.’

Het is 8 januari 1990.

Nog is de dag niet aangebroken.

Het binnenkomende telefoongesprek werd door de politie in Ystad geregistreerd om 5.13 uur. Een uitgeputte politieagent, die sinds oudejaarsdag bijna onafgebroken in touw was geweest, nam het aan. Hij had naar de stotterende stem door de telefoon geluisterd en gedacht dat hij naar een oude man luisterde die in de war was. Toch was er iets geweest wat zijn aandacht getrokken had. Hij had vragen gesteld. Toen het gesprek beëindigd was, hoefde hij maar heel even na te denken voor hij de hoorn weer opnam en een nummer intoetste dat hij uit zijn hoofd kende.

Kurt Wallander sliep. Hij was de avond tevoren te laat opgebleven om te luisteren naar opnames van Maria Callas die een goede vriend hem vanuit Bulgarije gestuurd had. Keer op keer had hij haar *La Traviata* opnieuw gedraaid en het was bijna twee uur geweest voor hij ten slotte naar bed was gegaan. Toen het gerinkel van de telefoon hem uit zijn slaap rukte, was hij diep verzonken geweest in een heftige erotische droom. Om zich ervan te vergewissen dat het maar een droom was, strekte hij zijn arm uit om aan het dekbed te voelen. Hij lag alleen in bed. Daar lag noch zijn vrouw, die hem drie maanden geleden verlaten had, noch de gekleurde vrouw met wie hij net in een wilde neukpartij verwickeld was geweest.

Hij keek op de wekker terwijl hij zijn hand naar de telefoon uitstak. Een auto-ongeluk, schoot het door hem heen. Plots opkomende gladheid, iemand heeft te hard gereden en is van de E65 gegleden. Of moeilijkheden met vluchtelingen die met de eerste veerboot uit Polen zijn aangekomen.

Hij schoof omhoog in zijn bed en drukte de hoorn tegen zijn wang, waar zijn baardstoppels schrijnden.

‘Wallander!’

‘Ik hoop niet dat ik je wakker heb gemaakt.’

‘Nee, verdomme. Ik sliep niet.’

Waarom liegen de mensen? dacht hij. Waarom zeg ik niet gewoon wat ik wil? Dat ik het liefst weer in slaap zou vallen, om een weggevluchte droom te vangen in de vorm van een naakte vrouw?

‘Ik vond dat ik je maar beter kon bellen.’

‘Auto-ongeluk?’

‘Nee, niet direct. Er heeft net een oude boer gebeld die zei dat hij Nyström heet en in Lenarp woont. Hij beweerde dat een buurvrouw van hem vastgebonden op de grond zit en dat er iemand dood is.’

Snel dacht hij na, haalde zich voor de geest waar Lenarp lag. Niet zo ver van Marsvinsholm, in een voor Skåne ongewoon heuvelachtig landschap.

‘Het klonk serieus. Ik vond dat ik je maar beter meteen kon bellen.’

‘Wie hebben er dienst?’

‘Peters en Norén zijn de deur uit, op zoek naar iemand die een ruit bij Continental heeft ingegooid. Moet ik ze oproepen?’

‘Zeg dat ze naar de kruising van het Kademeer en Katlösa moeten gaan en daar op me wachten. Geef ze het adres door. Wanneer is die melding binnengekomen?’

‘Een paar minuten geleden.’

‘Weet je zeker dat je niet gebeld bent door een dronkaard?’

‘Die indruk kreeg ik niet.’

‘O. Oké.’

Hij kleedde zich haastig aan zonder eerst te douchen, schonk een kop lauwe koffie in uit de thermoskan en keek uit het raam. Hij woonde op Mariagatan in het centrum van Ystad. De gevel van het huis tegenover zijn raam had een grijze kleur en er zaten scheuren in. Opeens vroeg hij zich af of er die winter sneeuw zou vallen in Skåne. Hij hoopte van niet. Skånse sneeuwstormen gingen altijd gepaard met perioden waarin continu van alles en nog wat gebeurde. Verkeersongelukken, ingesneeuwde vrou-